

## **Música i església a Cervera (segles XV a inicis del XVIII)**

*Ramon Miró i Baldrich*

UNED. Centre Associat de Cervera

### *1. Entrada*

Recordem que la part d'annexos d'aquest treball aparegué publicada a *Miscel·lània Cerverina*, 15 (2002), 215-308. Allí remetem, doncs, quan anem fent referència a dades recollides o a documents transcrits, al llarg de l'estudi.

En base a aquelles dades recollides, considerem ara en apartats separats les feines dels orgueners, l'ofici i continuïtat a Cervera dels organistes, dels mestres de cant, d'altres músics vinculats, i dels campaners, per acabar amb una breu capitulació general dels resultats obtinguts.

### *2. Orgueners*

En aquest apartat seguim també el criteri que vam adoptar per al mateix treball dedicat a Tàrraga; el fet que paral·lelament a la nostra investigació Miquel González cerqués dades sobre els orgues, construcció, característiques i conservació ens ha permès obviar els textos més explícitament dedicats a descriure'n les característiques (especialment els procedents de l'arxiu notarial, sobre contractes de construcció), i ens hem limitat aquí a considerar quins mestres orgueners són llogats per a la construcció d'orgues nous i la visura o la reparació dels orgues, sense entrar en més detalls.<sup>1</sup>

La primera dada que trobem de construcció d'un orgue és de l'any 1408, al consell celebrat el vint-i-set d'octubre. Els preveres han pres la iniciativa i han

<sup>1</sup> N'hem intercanviat dades. També hem d'agrair a Pere Verdés alguna dada del segle XV que ens proporcionà amb la seva acostumada generositat.

encarregat a un jove orguener que passava per la vila la construcció de l'orgue per a l'església parroquial de Santa Maria. No poden pagar tot l'import i per això demanen ajuda al Consell municipal; el Consell hi està d'acord però resol que s'acapti entre els particulars de la vila i que no es gastin diners directes del Consell.

Poc més de deu anys després, el 1419, els obrers de l'església de Santa Maria compren a Pere Granyena, mestre d'orgues de Barcelona, uns orgues menors per trenta florins d'or (poc més de setze lliures).<sup>2</sup> Probablement són aquests, els orgues portàtils que apareixen algun any a la processó de Corpus.

A mitjan segle hi ha una despesa de deu lliures en adob dels orgues, que havia pagat Pere Sabater com a obrer de l'obra de l'església en aquell any, i que el Consell accepta compensar.

A inicis del segle XVI comença a parlar-se de la construcció d'uns orgues nous. Al 1508 hi trobem implicat el Consell, que signen un contracte amb mossèn Antoni Comalada, prevere, i amb Jaume Veciana, per construir els orgues nous per dues-centes dotze lliures. L'ànima de la construcció d'aquests orgues és el prevere Joan Benet de Rius, el qual es compromet a pagar cinquanta lliures; amb aquestes, amb les cinquanta que pagarà la Comunitat de preveres més les cent a què s'ha de comprometre el Consell de la paeria, podran pagar els orgues. La seva aportació, però, ve a ser una inversió singular, puix que demana que en endavant sigui elegit com a administrador dels orgues amb càrrec vitalici, cosa que accepten.<sup>3</sup>

Al consell de la Comunitat de preveres celebrat el vuit de febrer de 1509<sup>4</sup> trobem que el prevere Joan Benet de Rius pregunta, per qüestió de mossèn Antoni Comalada i Jaume Veciana, com s'han de pagar les cinquanta lliures que han promès donar-los pels orgues que es feien; resolen que es faci per talla entre ells. I al consell de l'endemà determinen la manera d'anar tallant i recollint els pagaments.

<sup>2</sup> Baldelló considera que fou l'orguener més notable de Barcelona en el segle XV; el rei Alfons el Magnànim el considerava "feel de casa nostra" i li encarregava la construcció dels orgues més importants. Vegeu Francisco de P. BALDELLÓ, "Órganos y organeros en Barcelona (siglos XV-XVI)", a *Anuario Musical*, volum XXI (Barcelona, 1966 [1968], pàgs. 131-140, les pàgines 132-133.

<sup>3</sup> A l'apartat següent comprovarem que entre els anys 1508 i 1517 cobra ell el salari dels orgues, i que des de l'any 1509 té com a organista el seu nebot Joan Rius, clergue també.

<sup>4</sup> N'hem recollit els textos a l'annex. I els hem datat per referència interna del propi text, puix que seguint les dates d'any sembla que no concorda i hi ha algun salt temporal important.

Una qüestió important que es presentarà l'any següent, és el lloc d'assentament dels orgues a l'església parroquial. A la capitulació havia quedat establert que els orgues es farien damunt la capella de Sant Sebastià, però els preveres mossèn Joan Benet de Rius i mossèn Antoni Comalada, en nom de la Comunitat de preveres, exposen al Consell la conveniència de canviar el lloc d'assentament dels orgues a damunt de la capella de Sant Esteve; el canvi de lloc implicarà un augment del cost, i el Consell disposa que aquesta diferència vagi a càrrec d'Antoni Comalada (consell del vint-i-sis de setembre).

Aquest canvi és refermat en un acte notarial –carta pública– del set de maig de 1510, on exposen que sembla que no hi ha bon assentament per posar els orgues nous sobre la capella de Sant Sebastià i, a més a més (i probablement era la raó principal) si eren instal·lats allí, llavors “tanquavan e ocupaven gran spay devers la capella de Sent Nicholau, de manera que envides hi haurie passatge”;<sup>5</sup> i per tant revoquen el capítol de la capitulació on s'indicava el lloc, tot introduint la precisió del nou emplaçament: “los haguessen assetiar sobre la capella de Sent Sebestiar, ans volen no y sien assetiats ni posats, sinó en la capella de Sent Steve”.<sup>6</sup>

I encara, en una nota apuntada també al llibre “de recorts i crides”, consta que el vint-i-quatre d'agost d'aquell mateix any anaren a revisar l'assentament dels orgues tres paers de la vila acompanyats de mossèn Joan Benet de Rius i dels experts Joan Barrufet, mestre de cases, Francí Granyenella i Joan Guerau, fuster, tots ells de Cervera. Reconeueren l'obra i judicaren que l'assentament no era suficient, i que calia posar-hi dues barres de ferro i unes quantes bigues de fusta de reforç per assegurar-la; els paers encarregaren a mestre Joan Barrufet la direcció d'aquest reforçament.

Troblem pagaments per la construcció de l'orgue entre els anys 1508 i 1514. I un pagament a destacar és el de vint-i-cinc lliures a madona Elionor de Pau (en dues pagues, la primera de deu lliures el dos d'octubre de 1511 i la segona de quinze lliures el vint-i-quatre de desembre), fet segons capitulació del Consell amb ella per pintar les portes dels orgues nous, de dins i de fora.<sup>7</sup>

<sup>5</sup> La capella de Sant Nicolau venia al càrrec de la confraria de Sant Nicolau, la confraria de preveres. Ells n'eren, doncs, els perjudicats directes.

<sup>6</sup> Vegeu el text complet a l'annex documental.

<sup>7</sup> La dada fou ja aportada per Agustí Duran i Sanpere en el seu estudi sobre el pintor sordmut Joan Pau (Agustí DURAN I SANPERE, “Documents d'art antic català. El pintor Joan Pau Guardiola. Segle XVI”, a

Al 1514 s'estan acabant de construir els orgues nous i mossèn Joan Benet de Rius, alhora que recorda al Consell la seva promoció en la construcció d'aquests orgues nous, proposa que aconduïxin com a sonador dels orgues el seu nebot Joan Rius, clergue, músic i persona suficient i experta en l'art del cant i de la música. Ho reporta al consell del vuit de gener, i el Consell accepta aconduir-lo per tres anys i delega en els paers la signatura de la capitulació. També acorden instar mossèn Antoni Comalada perquè els orgues estiguin definitivament acabats per Pasqua de Resurrecció.

Uns anys més tard, el 1520, trobem que al setembre paguen a mestre Gaspar Roig, mestre dels orgues, prop de dues lliures per adobar els orgues vells. I pocs dies després fan venir de Solsona mestre Jaume Queralt, mestre d'orgues i organista, perquè els recongui i els judiqui.

Set anys després, el 1527, hi ha una despesa més important en adobs; paguen dotze lliures a mestre Diego d'Alcàsser i mestre Francesc Sorita, orgueners, per adobar i afinar els orgues majors i l'orgue menor de l'església. La dada confirma el manteniment de dos o tres orgues. Hi ha dos adobs més de menor importància el 1540 i el 1544; el 1540, Bartomeu Guerau, fuster, cobra divuit sous per quatre dies de treball en adobar les manxes dels orgues majors. El 1544 és el mateix organista, Simeó Roig, prevere, qui cobra dues lliures i mitja d'adobar els orgues.

Els anys 1552 i 1553 hi ha una colla de despeses importants: dues pagues de dotze lliures el 1552 i dues pagues més, una de trenta lliures i una altra de vint-i-cinc lliures, el 1553,<sup>8</sup> totes fetes a Fermí Granollers, orguener,<sup>9</sup> a banda

*Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, núm. 312 (Barcelona, gener de 1921), pàgs. 11-20, la pàgina 12 i Agustí DURAN i SANPERE, *Llibre de Cervera*, Tàrraga, 1972, pàg. 474); Elionor de Pau o Elionor Guardiola era la seva mare i actuava en els contractes en nom o representació de Joan Pau. El 1921, Duran ja exposa la hipòtesi que els Pau fossin d'ascendència jueva, procedents dels Querci; hipòtesi que referma el 1972 afegint que "la família Querci del Call ceriverí prengué el cognom de Pau en fer la seva conversió religiosa el 1492, i alguns dels seus components no es mogueren de la vila" (DURAN, *Llibre de Cervera*, pàg. 474).

<sup>8</sup> Aquest any, a més a més, hi hem de sumar cinc lliures que va pagar la Comunitat de preveres, que és la part que "ha promès en lo adob faedor en lo orgue magor", diuen al consell celebrat el trenta de gener (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 259r).

<sup>9</sup> L'any 1556, ens consta que Fermí Granollers habitava a la ciutat de Lleida i que signà una concòrdia amb el Capítol de la catedral per adobar l'orgue major que havia estat construït per Mateu Téllez (vegeu el text de la capitulació a Juan MUJAL i ELIAS, *Lérida. Historia de la música*, Dilagro Edicions (Cultura Ilerdense), Lleida, 1975, pàgs. 187-188). Entre 1562 i 1563 és a Saragossa, on devia posar taller, i consta que el 1574 ven un orgue de sis pans i mig per al monestir de Cambrón (Francesc FITÉ, "La música a la Seu Vella de Lleida. Noves aportacions a la documentació d'orgueners, organistes, mestres de cant i cantors dels segles XV-XVI. L'època del bisbe Agustí (1561-1577)", a M. Esther BALASCH (curadora), *Antoni Agustí, bisbe de*

hi ha pagues menors a mestre Guerau, fuster.<sup>10</sup> Es diferencia entre els orgues majors i l'orgue vell, fet que confirma el manteniment d'aquest al costat dels orgues majors, nous, i de l'orgue petit portàtil. L'any següent, paguen una lliura i quatre sous a mossèn Simeó Roig, prevere, abans organista, per fer revisió dels adobs fets.

Les petites reparacions, fetes directament per fusters o altres oficis de la vila, o pel mateix organista, són pagades pels obrers de l'església. El 1560, paguen més de sis lliures en diferents pagues fetes a Martorell, per adobar els orgues vells, i a l'adob dels orgues grans.<sup>11</sup> El 1563, paguen vuit sous a Simeó Saurina per clavar una porta i corrioles als orgues. El 1564, vuit lliures i vuit sous a un mestre de Solsona per adobar el canó de l'orgue i netejar l'orgue, i cinc sous a un manxador per haver manxat tres dies en què l'afinaren. El 1567, una lliura i sis sous a Carnicer per adobs.

I de vegades també es fan càrrec de pagaments més importants, com el 1569, en què paguen dotze lliures a mestre Pere Granollers, orguener, per adobar l'orgue.<sup>12</sup>

El 1573 paguen trenta-quatre sous a fra Pere Puig i a mestre Soler per netejar l'orgue; i el set de febrer d'aquest mateix any és proposat al Consell de llogar un home hàbil perquè adobi els orgues, però la proposta no és acceptada.

Encara els obrers paguen vuit sous a Guerau per adobar els orgues, el 1584; i n'hi paguen quatre el 1586, tot i precisar ja que els orgues "eren desbaratats". El 1590, tornen a fer-se càrrec d'adobs més importants, en què la despesa més

*Lleida i arquebisbe de Tarragona (1517-1586). Aportacions entorn del marc sociocultural de Catalunya en la seva època.* Amics de la Seu Vella, Lleida, 1996, pàgs. 113-172, la pàgina 124). Encara, el 3 d'octubre de 1606, consta un document de concòrdia de Fermí Granollers, organista, habitant a Lleida, per la reparació de l'orgue major i cadireta (Higini Anglès, prevere, "El órgano de la catedral de Lérida en 1543-1556", a *Anuario Musical*, núm. III (1948), pàgs. 205-211, les pàgines 210-211), si no és que en aquest cas fos ja un fill seu.

<sup>10</sup> Una d'interessant és la del quatre de novembre de 1552, en què li paguen nou sous per haver fet una escala per a l'orgue vell (una referència més al manteniment d'aquest).

<sup>11</sup> Els comptes són fets entre el deu i el vint de febrer (vegeu AHCC, FM, *Llibre de l'obra de Santa Maria, 1506-1660*, ff. 108r i 109r). Entre aquests comptes consta la despesa de quatre sous en guix per "fer la escala per al orgue vell".

<sup>12</sup> Familiar, segurament, de Fermí Granollers, orguener que ja havia fet importants adobs als orgues de Tàrraga els anys 1552 i 1553 -com hem comentat abans-, i que consta com a orguener de Barcelona el 1567 (vegeu Josep M. MADURELL, "Documentos para la Historia de los Maestros de capilla, cantores, organistas, órganos y organeros (siglos XIV-XVIII)", a *Anuario Musical*, núm. VI (1951), pàgs. 205-225, la pàgina 222).

forta és de tretze lliures dos sous i dos diners a mestre Bordons, de Solsona.<sup>13</sup>

El 1592, el Consell paga diversos pagaments a Jaume Brusuguó, orguener, per adobs a l'orgue, els quals, tots plegats, no arriben a les dotze lliures; i a mossèn Luis de Rodilla setze lliures també per adobs als orgues. L'any següent són els obrers, els que paguen dues lliures al mateix organista de la vila, Antoni Joan Bosch, per adobs.

El 1597, torna a ser el Consell qui paga per adobar l'orgue; Joan Pau Estrada cobra nou lliures per aquesta raó.<sup>14</sup> I el 1607, els obrers paguen vint-i-tres lliures a Jorge de Mendoza per afinar l'orgue.

Encara hi ha diverses despeses en adobs els anys 1617-1619. El 1617, els obrers paguen vuit sous a mestre Robió, imagineire; i el Consell paga cinc lliures a Pere Puig d'Orfila. El 1618, els obrers es carreguen una colla de despeses en adobs a l'orgue fets l'any anterior; el Consell, per la seva part, paga tres lliures a Jaume Puig, mestre d'orgues. Paga que repeteix l'any següent, amb la precisió que es tracta de Jaume Puig d'Orfila, i que la despesa de tres lliures és per tenir custòdia de l'orgue durant l'any.<sup>15</sup>

I finalment, el 1625, resolen fer fer uns orgues nous tot aprofitant el que es pugui dels orgues construïts a inicis del segle anterior; la raó principal és que un llamp afectà els orgues i ara ja no sonaven. L'orguener Josep Galteres és l'encarregat de l'obra, i el Consell demana ajut a la Comunitat de preveres perquè participin en les despeses com van fer el 1508; els preveres resolen ajudar en cinquanta lliures, com feren en l'anterior (determinació presa al consell de la Comunitat, l'onze de gener).<sup>16</sup> Aquest orguener podria ser parent del Francesc Galtayres, organista de la vila de Santa Coloma de Centelles, del

<sup>13</sup> Podria ser mestre Antoni Bordons, que els anys 1586 i 1587 havia fet importants adobs a l'orgue de Tàrraga (Ramon MIRÓ, "Música i església a Tàrraga (del segle XV a inicis del XVIII)", a *URTX*, núm. 14 (2001), pàgs. 151-198, les pàgines 173-174).

<sup>14</sup> Era orguener barceloní, i el trobem treballant a Barcelona al costat de Salvador Estrada (o Estada, en alguns documents), el seu avi, tots dos com a constructors i reparadors d'orgues entre 1590 i 1597 (MADURELL, "Documentos para la Historia ...", pàgs. 223-225).

<sup>15</sup> Jaume Puig d'Orfila serà també a Tàrraga uns anys més tard, el 1630, fent adobs importants a l'orgue (MIRÓ, "Música i església ...", pàg. 174). També trobem un Puig d'Orfila, sense precisar el nom, que cobrà cent rals el 1611 per haver trempat l'«organet» de santa Eulàlia, a la catedral de Barcelona (Josep PAVIA i SIMÓ, *La música a la catedral de Barcelona durant el segle XVII*. Fundació Salvador Vives Casajuana, núm. 95. Barcelona, 1986, pàg. 277).

<sup>16</sup> Copiem el text del consell a l'annex. Probablement es tracta del mateix Josep Galtayres, prevere, que s'encarregà de reparar l'orgue de santa Eulàlia, a la catedral de Barcelona, el 1635 (PAVIA, *La música ...*, 279-280).

bisbat de Vic, que el vint-i-dos d'agost de 1648 signa contracte de construcció d'un orgue per a la parròquia de Monistrol de Montserrat.<sup>17</sup> I també es podria relacionar amb el mestre orguener Ramon Gayteres, afinador de l'orgue targarí el 1704;<sup>18</sup> de la mateixa família d'orgueners devia ser també el Jacint Galtaires que és contractat a Guissona, l'any 1763, per fer adobs importants a l'orgue, per un muntant de 450 lliures.<sup>19</sup> En el text del consell que tenen la Comunitat de preveres queda confirmada la relació d'aquest Josep Galteres amb Santa Coloma de Centelles, puix que s'hi precisa que l'orgue l'ha fet mossèn Josep Coltiàs, d'aquesta població. De tot plegat sembla deduir-se que Josep Coltiàs treballava al taller de Santa Coloma de Centelles, i Josep Galteres devia portar les peces i muntar els orgues a l'església parroquial de Cervera; afegeixen també que els orgues s'han fet tots nous i que dels vells només s'ha pogut aprofitar el bastiment.

Aquests orgues degueren funcionar millor, perquè trobem menys freqüència de despeses en adobs. El 1653, els obrers paguen deu lliures a Francesc Grioles, fuster, per adobar les manxes. I el 1659, els obrers fan nous pagaments per adobar les manxes i un pagament de cinc lliures a mossèn Miquel Pomés per treballs en l'orgue.<sup>20</sup>

Tot i que ja cau al final del nostre període estudiat, sabem que el 1744 s'emprèn una nova reconstrucció de l'orgue a un preu inicial fixat en 1200 lliures (que després augmentarà), per l'orguener Antoni Cases, de Reus, que hi treballarà durant els anys 1744-1746.<sup>21</sup>

L'ofici no queda massa precisat pel nom a l'època: orguener, organista, mestre d'orgues. I no es veu encara l'ús d'un nom específic de distinció entre aquell qui fa i adoba els orgues i aquell qui els toca; aquest últim, si té una mica

<sup>17</sup> Vegeu el document a Josep M. MADURELL, "Documentos para la historia del órgano en España", a *Anuario Musical*, núm. II (1947), pàgs. 203-216, les pàgines 208-209. Encara uns anys després, consta un Francesc Galtayres el 1672/1673 amb treballs de reparació a l'orgue de la parròquia dels Sants Just i Pastor, a Barcelona (Madurell, "Documentos para la historia del órgano ...", pàgs. 209-210 i Francisco de P. BALDELLÓ, *La música en Barcelona (noticias históricas)*. Libreria Dalmau, Barcelona, 1943, pàg. 59).

<sup>18</sup> Dada recollida en un treball anterior (MIRÓ, "Música i església ...", pàg. 174).

<sup>19</sup> Josep M. LLOBET, "Documents sobre la construcció i la reconstrucció d'orgues a la Segarra, l'Urgell i l'Alt Urgell durant el segle XVIII", a *Palestra Universitària*, núm. 15 (Cervera, 2002), pàgs. 139-182, la pàgina 143.

<sup>20</sup> Pocs anys abans, el 1656, cobra deu lliures del Consell targarí per afinar els orgues (MIRÓ, "Música i església ...", pàg. 174).

<sup>21</sup> LLOBET, "Documents sobre la construcció ...", pàgs. 141-142.

de perícia, s'encarrega també de petits adobs, igual que hem vist que són llogats fusters, imaginaires (escultors), etc., en petits adobs específics. Per a la construcció d'orgue nou només en un cas trobem que els factors siguin de la mateixa població (mossèn Antoni Comalada i Jaume Veciana); el més habitual és que paers, obrers o preveres aprofitin el pas d'algun orguener destacat, i el mateix fan a l'hora dels adobs importants; els petits adobs, ja hem vist que els poden fer el propi organista o bé oficis relacionats (fuster, imaginaire, ferrer, etc.).

La vida musical dels orgues és, en general, d'un segle a un segle i mig.

### 3. *Organistes*

El llistat d'organistes que podem presentar, ordenat cronològicament, és el següent:

1418 Joan Mir, d'Aranyonet, estudiant a Cervera.

1422 fra Tristany, OFM.

1423 Ponç d'en Bru, prevere, de Cervera.

1424-1425 Bartomeu dels Arcs, prevere, de Cervera.

1429 s'ofereix un frare predicador, OP.

1432-1433 Bartomeu Escall (Scall), mestre d'orgues.

1449-1456 i 1460-1461 Pere de Plegamans, prevere.

1466, 1470-1481, 1484-1497 Pere Pau Saliteda, prevere.

1495 i 1499-1503 Joan Bonjoch, prevere.

1507 Joan Andreu, sonador dels orgues.<sup>22</sup>

1508 ocasional, Jaume Escolà, estudiant en arts de la vila d'Arbeca, músic d'orgue.

1508-1512, 1514-1515 i 1521-1523 Joan Rius, clergue, de Cervera, nebot de mossèn Joan Benet de Rius, prevere; mossèn Joan de Rius, prevere (1521).

1512-1513, 1526-1529 i 1533-1534 Miquel Botell, assaonador, de Cervera.<sup>23</sup>

<sup>22</sup> L'any 1509, trobem que Joan Andreu cobra l'última terça de sonar l'orgue a la parròquia dels Sants Just i Pastor, de Barcelona; probablement era seglar i no prevere (BALDELLÓ, *La música en Barcelona*, pàgs. 54-55).

<sup>23</sup> Tot i que l'any 1529 trobem un cobrament de Miquel Botell com a procurador del seu fill, Jaume Botell, clergue, els pagaments per sonar els orgues són fets tots els anys directament a Miquel Botell, assaonador. I la crítica que li fa mossèn Benet de Rius també fa pensar en un ofici forani a la Comunitat de preveres.



- 1516-1517 mossèn Andreu Ferrer (o Farrer), prevere.  
 1518-1520 i 1524-1525 mossèn Pere Sabater, prevere, de Cervera.  
 1535-1540/1543 mossèn Lluís Montaner, prevere, de Cervera.  
 1544-1552 mossèn Simeon Roig, prevere.<sup>24</sup>  
 1552-1567 Lluís Ferrer (Farrer, en algun cas), mestre de cant i organista.  
 1567-1568 mossèn Joan Donat Papió, prevere.<sup>25</sup>  
 1569, 1573 Marc Minguella, clergue.  
 1571-1588 Francesc Joan, clergue, músic de l'orgue; Francí o Francesc Joan Agustí (1577); prevere (1578).  
 1591 un músic d'orgue passatger.  
 1592 Cristòfol Ferrer.  
 1593-1596 mossèn Antoni Joan Bosch, organista.  
 1598-1606 i 1610-1616 Maurici Casanoves, prevere, organista.  
 1617-1658 mossèn Francesc Casanoves, prevere.  
 1659-1678 mossèn Andreu Verdeguer, prevere, organista; mestre de capella (1666).  
 1679-1681 reverend Sebastià Busquets, de Montblanc, prevere, organista i mestre de capella (per oposició).  
 1682-1683 reverend Lluís Torres, prevere, organista i mestre de capella (per oposició).  
 1688 i 1692-1711 reverend Domingo Castanyer, prevere.  
 1711-1718 i 1723-1751 Josep Puig, clergue; organista i mestre de capella (per presentació); prevere (1718).

El succeirà, ja a la segona meitat del segle XVIII, el reverend Miquel Carbonell.

Les quantitats pagades als inicis són ben petites: després d'algun pagament escadusser, trobem el primer pagament anyal del Consell, per l'any 1418, en dues lliures i quinze sous, a Joan Mir, estudiant. Tot i que hi ha ofertes de frares per tocar els orgues, el pagament a membres d'ordes regulars per aquest concepte és sempre puntual i, a diferència del que vam trobar a Tàrraga, aquí en cap cas no trobem aconduït anyalment i amb continuïtat un frare com a organista.

<sup>24</sup> Germà d'Aleix Roig, orguener que havia fet importants reparacions a l'orgue de la Seu de Lleida l'any 1540, el deu de maig d'aquell any Simeó Roig havia estat admès com a organista pel Capítol i el vint-i-u de desembre de 1542 li revocaren el càrrec (vegeu MUJAL, *Lérida* ..., pàgs. 75 i 76). A l'any d'aquesta revocació, el trobem ja com a organista a Cervera.

<sup>25</sup> El 1543, opta a ser l'organista sense que consti que li donen aconduïment.

Els casos més habituals són els de preveres, o els de clergues, que després s'ordenaran i constaran com a preveres. El 1423, Ponç d'en Bru, prevere cerverí, cobra dos florins (poc més d'una lliura). Just l'any següent Bartomeu dels Arcs, també prevere cerverí, cobra sis florins (tres lliures i sis sous); i, el 1425, cobra nou lliures i setze sous. Potser les dedicacions foren diferents, en temps o en qualitat.

Al 1432, cobra Bartomeu Escall quinze florins (vuit lliures i cinc sous). Són quantitats variables i potser per més d'un concepte.

Al consell celebrat el vint-i-set de setembre de 1447, paers i prohoms tracten de l'ajuda al sonador dels orgues i intenten implicar-hi els obrers (de l'obra de l'església de Santa Maria), la pròpia vila (és a dir, la hisenda municipal), el clergat i les confraries. Tot i així, les raons ens mostren que són conscients que és un luxe, puix que bàsicament assenyalen que així el servei de Déu i de la Verge es veurà augmentat i la vila decorada. No devia arribar a quallar l'intent, perquè al consell del quinze d'abril de 1449 tornen a parlar del tema; el rector i el paer en cap han arribat a l'acord d'aconduir com a sonador dels orgues mossèn Pere de Plegamans, prevere, i pacten que li pagaran cent sous anyals, cinquanta sous el clergat i cinquanta sous la vila (el Consell).

En aquest cas el tracte es féu en ferm, puix que a través dels llibres de comptabilitat del Consell trobem que paguen a Pere de Plegamans cada any, entre 1449 i 1461 –amb alguns buits–, la quantitat de dues lliures i deu sous per sonar els orgues; és a dir, els cinquanta sous anyals a què s'havien compromès.

El 1470 es reprèn la continuïtat amb nou organista, Pere Pau Saliteda, prevere, al qual paguen un salari anyal de dues lliures entre 1470 i 1497 –amb algun buit-. Aquesta quantitat continua amb el seu successor, Joan Bonjoch, prevere, el 1495 i entre 1499 i 1503.

El 1494 hi hagué irregularitats i discontinuïtats, de manera que hi hagué més d'un sonador dels orgues, i per això el Consell decidí, al cinc de maig, que fos pagat a cada un pel temps que sonà.

El 1506 arriba a Cervera un bon organista, a parer del prevere mossèn Joan Benet de Rius, i pel fet que qui feia llavors d'organista era –segons diu Benet de Rius- “hu qui.s diu Botell, lo qual no és artiste ne sap molt de músicha”, proposa al Consell que facin el canvi. El Consell decidí parlar amb dit Botell per veure d'aconduir aquest músic bo per dos anys o més. Al llibre de comptes

del racional de l'any següent consta que des de l'u d'octubre d'aquell any havien aconduït com a organista l'estudiant Jaume Escolà per un any, amb paga de quatre lliures i obligació de sonar l'orgue "tots disaptes a Completa, e los diumenges e festes anyals a missa de Vespres." No sabem si es tracta del mateix organista important que Joan Benet de Rius volia retenir l'any anterior; aquest és estudiant, i el salari, tot i haver doblat el de finals del segle anterior, continua essent força baix.

A partir de 1508, Joan Benet de Rius, administrador de l'orgue per la seva participació en la construcció dels orgues nous, introdueix com a nou organista el seu nebot Joan Rius, clergue, mantenint el salari de quatre lliures anyals. Enllestits els nous orgues, el 1513 s'augmenta el salari a dotze lliures anyals. Devia excel·lir com a organista, puix que l'any 1515, acabat o acabant el trienni per què havia estat contractat amb el salari de dotze lliures, resol marxar cap a França per millorar. No sabem com devia anar l'escapada, però el retrobem a Cervera el 1522, ja com a prevere; novament és aconduït com a organista, ara amb el salari de vint lliures. Potser va tornar malalt, perquè sabem que mor a finals de 1522 o a inicis de 1523; al juny de 1523, el seu pare, Pere de Rius, cobra la meitat restant del salari de Joan de Rius, que ja és mort.

Aquest fou un cas excepcional, perquè tant en l'endemig (el 1516-1517, en què mossèn Andreu Ferrer cobra cinc lliures anyals; entre 1518 i 1520 mossèn Pere Sabater, prevere, cobra quatre lliures anyals) com després (els anys 1524-1526<sup>26</sup> tornem a trobar mossèn Pere Sabater, amb quatre lliures anyals) el sou torna a ser similar al dels temps anteriors a 1513.

Continua amb quatre lliures anyals o poc més Miquel Botell, assaonador.<sup>27</sup> Des de 1535 el succeeix Lluís Montaner, prevere, amb el mateix sou fins 1543. En l'endemig, però, al consell celebrat el deu de gener de 1540, trobem la petició de mossèn Joan Papió, que ha tornat de València, on ha predicat la Quaresma, que li sigui donat l'orgue, que té en aquells moments Lluís Montaner, prevere, fill del notari Joan Montaner;<sup>28</sup> el Consell va resoldre que ho decidís la Comunitat de preveres, i encara en un consell posterior, del vint-i-quatre d'abril, mossèn Donat Papió presentà per escrit "un memorial donant per

<sup>26</sup> El 1526 mor mossèn Bernat Sabater i per això només paguen tres lliures.

<sup>27</sup> És el mateix Botell que ja hi trobàvem fent d'organista el 1506, quan mossèn Joan Benet de Rius el volgué desplaçar per un organista nou i més capaç; el mateix que demanà de reprendre el càrrec si marxava cap a França Joan Rius (textos dels consells de desembre de 1515 i gener de 1516).

<sup>28</sup> AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1540, f. 18r.

sospitosos la major part del clero e aquells qui tenen millor abilitat sobre dita negociació”, i quedà en blanc la resolució del Consell.<sup>29</sup> Finalment, en consell de nou de maig determinaren donar la conducta de l'orgue a mossèn Simeó Roig amb el salari acostumat, puix que ningú no sonava l'orgue, en la disputa entre els dos anteriors.<sup>30</sup> Es confirma uns anys després la presència de mossèn Simeó Roig, prevere, amb un salari de cinc lliures (anys 1544 i 1545), que es doblen a deu lliures a partir de 1546.<sup>31</sup>

El 1553 és contractat Lluís Ferrer, mestre de cant i organista, tot aplicant-li un censal, de manera que cobra vint lliures anyals del censal més quinze lliures de salari. Lluís Ferrer exercia el doble càrrec d'organista i mestre de cant, i almenys pel segon ofici, percebia també salari de la Comunitat de preveres;<sup>32</sup> a finals de 1556, exposa a la Comunitat que desitja quedar-se, però necessita un salari més elevat, i trobem que aquests li augmenten el salari que d'ells percep fins a trenta lliures, les quals, sumades a les trenta-cinc percebudes pel Consell fan un salari global de seixanta-cinc lliures que ja és propi d'un professional. Resta a la vila fins a mitjan 1567, encara que no queda clar que continuï percebent tots els anys el salari de la Comunitat de preveres com a mestre de cant, perquè al consell de vint-i-cinc d'abril de 1562 trobem que tenen en aquest càrrec el jove Gabriel Costa. I al consell del quatre de novembre veiem que volen aconseguir un mestre de cant foraster, castellà, i li ofereixen el salari de trenta lliures l'any.

La segona meitat de 1567 fa d'organista mossèn Donat Papió, prevere, i cobra cinc lliures; l'any següent li trobem un cobrament puntual de dotze sous per cantar a cant d'orgue a les funeràries del príncep.

El 1571 és Francesc Joan, clergue, qui fa d'organista; el 1574 parlen d'unir el benefici de Santa Tecla al benefici de l'orgue; el salari torna a pujar a quinze lliures. Des de 1578 és ja ordenat prevere i, almenys des de 1583, el salari és de vint lliures. Al març de 1588 fan un pagament de deu lliures a mossèn Jaume

<sup>29</sup> AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1540, f. 37 bis r.

<sup>30</sup> AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1540, f. 41v.

<sup>31</sup> I encara rebia tres lliures i cinc sous de la Comunitat de preveres per sonar als dies de beneficis i altres.

<sup>32</sup> De fet, ja el vuit de març de 1552, la Comunitat de preveres havia tractat en consell que el Consell municipal donaria quinze lliures de salari a mossèn Ferrer, i aquest en volia un total de vint-i-cinc, per què havien de pagar la part restant o entendre's amb ell; l'endemà, nou de març, determinaren pagar-li set lliures i mitja (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 247r i v).

Puig, procurador de mossèn Francesc Joan (Agustí) pel temps que ha servit, i sembla que acaba.

Els anys següents hi ha dades ben irregulars, fins que el 1593 tornem a trobar un organista, mossèn Antoni Joan Bosch, aconducat per trenta lliures anyals (des de Nadal de 1592). Mantenen organista i sou fins el 1597.

El quinze de desembre de 1597 paguen quatre lliures a Jeroni Aleu, clergue, perquè pugui anar a Barcelona, a oposar-se a orgue.

El 1598 és mossèn Maurici Casanoves, prevere, el nou organista. Al seu sou trobem clarament diferenciat el salari de trenta lliures en tres terces de l'afegit de ser beneficiat del benefici de Sant Jeroni, associat a l'orgue, i que li reportava el cobrament de quinze lliures anyals. I encara li eren afegides a part cinc lliures per al manxador.

Aquesta situació se li manté fins al 1612, en què el sou anyal és reduït a la meitat (quinze lliures) i se li manté fins al 1616. El 1617, el succeeix en el càrrec d'organista mossèn Francesc Casanoves, també prevere i possiblement familiar seu.<sup>33</sup>

Mossèn Maurici Casanoves sembla que continua a la Comunitat de preveres cerverina, puix que, el 1620, fa de procurador de mossèn Francesc Casanoves; l'any següent, el trobem cobrant les cinc lliures de manxador de l'orgue i encara dos anys després el trobem percebent diners per cantar.<sup>34</sup>

Francesc Casanoves tindrà també una llarga etapa d'organista, fins l'any 1658, sense que li variïn les quantitats percebudes (quinze lliures del salari, de tocar l'orgue o d'albrícies, diuen, i quinze lliures del benefici de Sant Jeroni, de l'orgue).

Hem fet el seguiment fins a mitjan segle XVIII, i en tot el període trobem que el Consell manté el salari de quinze lliures per a l'organista més les quinze lliures procedents de la pensió del censal generat pel benefici de Sant Jeroni. En canvi, sí que hi haurà variacions en el cobrament del manxador.

<sup>33</sup> Recordem que ja mentre feia d'organista, hi havia també a Cervera, i en el si de la Comunitat de preveres, el seu germà mossèn Esteve Casanoves, que té alguns cobraments del Consell com a sonador del baixó. Vegeu més endavant, l'apartat dedicat a altres músics. Francesc Casanoves, més jove que ells, podia ser-ne nebot (o potser germà petit, però ja fóra una situació una mica peculiar, la de tres germans en la carrera eclesiàstica).

<sup>34</sup> El 1623, Maurici Casanoves cobra una lliura per cantar el dia de Sant Isidori.

És curiós que en el cas dels organistes no hem trobat ni una sola coincidència amb els organistes de Tàrraga. En bona part és degut al fet que la nombrosa Comunitat de preveres assortia, habitualment, els organistes de la vila. I en els casos que no es donava aquest fet, recorren a altres de forasters, però no als més immediatament veïns.

Un càrrec menor era el de manxador de l'orgue. Sembla que en els primers anys va a càrrec del propi organista trobar manxador i pagar-lo, per la qual cosa no trobem cap pagament per al manxador fins a mitjan segle XV; llavors, el 1462, per la petició que fa Pere de Plegamans que paguin el manxador, ens assabentem que determinen que sigui pagat per l'obra. Serà més d'un segle després, que aquestes despeses passen directament a càrrec del Consell.

Les despeses específiques per manxador de l'orgue que hem trobat a l'any 1588, les cobra el rector, mossèn Francesc Corts. Trobem després algun any de precisió i, amb Maurici Casanoves d'organista, torna a ser l'organista qui el paga, però ara rep del Consell el salari específic pel manxador. Des de 1621 i en endavant, el manxador va rebent el salari directament del Consell. Tenim com a manxadors:

Mossèn Gaspar Martorell, clergue (1589); Joan Vicent (1596); Pere Vinyals, sabater (1597); Bernat Rius (1621-1622); Joan Forgues, estudiant (1623-1624 i 1627); Tomàs Clarí (1625-1526); Josep Company (1629); Andreu Verdeguer, escolà i estudiant (1630-1631);<sup>35</sup> Joan Gassull (1633); Josep Clarí (1634 i 1638); Josep Daniol (1636-1637); Bernat Badia (1639); Josep Roig (1641-1642); Pere Joan Morera, estudiant (1643); Joan Jover, estudiant (1644-1646); Josep Rius, estudiant (1647); Gili Sociats (1648-1650); Jaume Casanoves, escolà (1651); Josep Excesci (1653); Josep Crespí, estudiant (1656-1659); Joan Llanes (1660, 1662, 1676); Francisco Jover (o Jové), estudiant (1663-1666); Francisco Segarra, el jove (1667, 1669-1671, 1674, 1679-1683, 1688); Jaume Segarra (1668); Francesc Gual (1678); Miquel Company (1691-1692); Bernat Gavarró (1693); Jaume Joan Font (1694-1697); Macià Massanès (1698-1700); Macià Gavarró (1701-1705); Francisco Segarra, sabater (1706-1709);<sup>36</sup> Jeroni Vall (1710, 1713); Antoni Florensa (1711-1712); Pere Rialp (1714); Josep Puig, clergue i

<sup>35</sup> Probablement es tracta del mateix que després serà prevere, organista i mestre de capella.

<sup>36</sup> Probablement el mateix Francisco Segarra, el jove, que trobem anys abans en la mateixa feina; ara ja amb ofici.

organista, cobra pel manxador (1715-1716); Francisco Ortinyach (1715); Jeroni Freixes (1719-1720); Francisco Florensa, espardenyer (1716, 1722, 1731-1735); Anton Paisà, espardenyer (1747-1749 i 1751-1752); Josep Paisà, espardenyer (1750).

El sou als manxadors, des del moment en què és precisat, és de cinc lliures anyals. Fins arribar al segle XVIII, en què des de 1718 ha augmentat a vuit lliures en dues pagues de quatre; i almenys des de 1731 ha augmentat a quinze lliures, en dues pagues de set lliures i mitja. Això justifica que, si als segles XVI i XVII dominen estudiants/escolans en fer aquesta feina, al segle XVIII acostumen a ser més aviat gent d'ofici (sabater, espardenyer). I una segona conseqüència de l'augment del sou és el manteniment de la mateixa persona durant més anys en la feina, puix que ja devia ser més atractiva amb el salari triplicat.

Ni en el segle XV ni en el XVI consta que hi hagi cap examen previ a l'organista per aconseguir-lo; tan sols en algun any en què es dóna la casualitat que n'hi ha més d'un de disponible, intenten que quedi aconducat el millor, si poden avenir-se a bones amb l'altre (en cas que ja estigués aconducat, com passa amb mestre Botell). El cas més curiós i potser enverinat és el de l'any 1540, ja comentat, en què mossèn Papió arriba a queixar-se de bona part de la Comunitat de preveres per parcialitat d'aquests envers mossèn Montaner com a organista. El 1678, amb la mort de l'organista, mossèn Andreu Verdaguer, i la manca que hi havia de mestre de capella, decideixen a una Consell (encarregats de l'organista) i Comunitat de preveres (encarregats del mestre de capella) d'unir ambdós càrrecs, com ja s'havia fet en altres ocasions, i d'elegir-ne el successor per oposició, tot nomenant un examinador cada institució, a despeses d'ella. En endavant, trobem que es manté aquest sistema com a més idoni,<sup>37</sup> alhora que demostra que el càrrec ja era més atractiu, en acumular-s'hi els dos salaris.

<sup>37</sup> Tot i així, veiem que en algun any posterior, per tenir organista a temps de festes, fan la presentació del càrrec a algú en concret.

#### 4. *Mestres de cant*

Amb els mestres de cant hem de suposar prèviament o conjunta l'existència d'un grup d'escolans cantors i també d'un grup de preveres cantors, en l'ensinistrament dels quals i en llur direcció de cant a les celebracions litúrgiques hi hauria la raó de ser, del càrrec o ofici. I a nivell material l'existència del cor a l'església parroquial.

No hem trobat dades directes sobre l'organització dels escolans, però sí que sabem que ja a l'inici del segle XV hi ha el censal mort anyal de vint lliures, deixat pel prevere de Lleida, Ferrer de Fontdevila, per a les misses votives de l'alba. Aquestes misses eren dites diàriament a primera hora del matí amb assistència –i cant- dels escolans. El censal era pagat al gener, i l'acostumava a rebre el prevere administrador de la missa de l'alba, encara que en alguns anys hi haurà problemes de pagament.<sup>38</sup> Sovint veiem que aquest prevere era el propi rector, o bé algun vicari.

A la segona meitat de segle trobem diverses dades sobre irregularitats en el manteniment de la missa de l'alba a través de les disposicions del Consell. El 1466 (consell de l'u de febrer) el problema és que el Consell havia decidit anteriorment no pagar pensions i, ara, preveres i escolans no volen cantar a la missa de l'alba si no els donen res; resolen que tornin a pagar-los. El 1467 (consell de trenta-u de desembre), diuen que són administradors de la missa de l'alba el rector i els vicaris i, en absència llur, els paers; que mirin que funcioni bé, perquè, altrament, el fundador del censal havia determinat que en cas que cessés la celebració, llavors el censal aniria a parar a l'hospital de Santa Creu, de Barcelona.

Cap a finals de segle, trobem el repartiment de pagament entre quinze lliures al prevere administrador, per als escolans, i cinc lliures com a salari del prevere encarregat –com diuen- de regir i governar els escolans que canten missa vulgarment dita de l'alba a l'església major. Almenys per als escolans, seria aquest i, potser, l'organista, els qui els assajarien els cants.

<sup>38</sup> Per exemple, al consell celebrat el sis d'abril de 1408, el notari Jaume Sabater pregà als paers que "los censals jaquits a les misses apeladas dels scolans (...) no són plegats ne exigits segons se mereix" i el Consell acordà que els censals fossin demanats i exigits pels síndics de la vila. AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1408, f. 35r.



Els anys 1491-1493, trobem que és Jaume Clarí, prevere, qui n'està al càrrec i cobra el salari anyal de part del Consell.

El 1508 (consell del sis de maig), exposen al Consell que la missa de l'alba només se celebra com a missa baixa, i en canvi, l'administrador, mossèn Quintana, plega bé la renda; que hi parlin els paers i ho resolguin.

El 1544 (consell de dinou de juny), el Consell es queixa que les cinc lliures que paguen al rector per ajut a la missa de l'alba, les consigna com a pagament obligatori, i recorden que, aquestes cinc lliures, les donen voluntàriament i sense obligació; resolen fer-ho constar així a l'albarà de pagament. S'ha perdut la renda i ha canviat, doncs, el caràcter del finançament ?

En endavant, continuem trobant ajuts del Consell per la missa de l'alba, sempre en aquesta quantitat de cinc lliures anyals. A part d'aquest ajut específic, hi ha altres pagaments més puntuals als escolans cantors per haver cantat en alguna celebració especial.

L'any 1590 es parla de l'existència d'una capella de tres escolans cantors, anomenada la "capella del Sant Misteri".

L'altre element important, aquest de tipus material, és l'existència del cor, on s'havien d'instal·lar els cantors. L'interès per la sumptuositat del cor es mostra especialment l'any 1512, en què, tenint ja avançada la construcció dels orgues nous que fan a l'església parroquial mossèn Antoni Comalada i Jaume Veciana, el mateix mossèn Benet de Rius, prevere, que ja havia estimulat la construcció dels orgues i s'hi havia compromès amb un pagament personal important, es preocupa també de millorar la imatge del cor i per això, al consell celebrat al maig, proposa a la Comunitat de preveres que facin fer cadires d'àlber per al cor "a la manera que hi són les de Montserrat"; la Comunitat té a bé que el fuster faci una cadira de mostra i en presenti pressupost. Al consell del tretze de juny, mossèn Pere Joan Llorenç, prevere amb l'ofici de procurador de la Comunitat aquell any, exposa que han fet l'encàrrec al fuster cerverí Joan Guerau, i que els ha ofert fer-les per cent vint-i-cinc lliures; la Comunitat accepta l'oferta.

També és important trobar dades sobre els llibres de cant presents al cor i que eren utilitzats pels cantors. Dels textos de les visites pastorals conservats a Vic n'hi ha un, especialment, que fa referència a la visita del bisbe Jordi d'Ornós, del dos al nou de juliol de 1425, en què el notari precisa que l'últim dia fan la visita al cor de l'església parroquial de Santa Maria i pren nota dels llibres que

s'hi troben, així com de les disposicions del bisbe al respecte. Eduard Junyent ho resumeix: "Dos dies després, el dia 9, feu la visita al Cor de l'església parroquial on feu l'inventari dels llibres que s'hi guardaven, la majoria indispensables pels actes litúrgics, demás d'un conjunt que hi havia donat el prevere Pere Oromir. El bisbe ordenà que abans de la festa de Totsants es posesin els llibres lligats amb cadenes en els faristols nous."<sup>39</sup> I després, a l'annex, dóna el text complet d'aquesta visita i, així, podem precisar quins llibres hi havia: un responsori, un antífoner, un ofici, un llegendar, una consuetat antiga, sis salteris, un breviari, un altre breviari parve per a ús dels monjos negres, un proser i tres llibres de cant d'orgue. Hi troben, a més, els llibres donats pel prevere Pere Oromir, que són: un decret; un "Magister Sentenciarum"; un flors sanctorum (vides de sants); històries escolàstiques; una "postilla super primum sentenciarum"; una suma de decrets i espill d'església; un elucidari; unes decretals; una aurora metrificada.<sup>40</sup>

Bàsicament els llibres propis del cor són llibres de cant que inclouen els diversos oficis amb els cants corresponents, més el llibre de consuetat que fixava les obligacions. En canvi, els llibres presents de la deixa del prevere Pere Oromir són llibres historials, de devoció, de reglamentació (decretals) i per furnir material per als sermons (el flors sanctorum o els llibres de sentències); pertanyen a la formació personal, tot i que admeten l'ús comunitari.

Al 1422, el Consell de la paeria paga sis sous al mestre de cant dels agustins perquè féu un quadern per a les misses de la mortalitat.<sup>41</sup> El 1556, paguen sis

<sup>39</sup> Eduard JUNYENT, prevere, "Visites Pastorals a Cervera", a *Cuadernos de Arqueología e historia de la ciudad*, núm. X (Barcelona, 1967), pàgs. 221-245, les pàgines 226-227.

<sup>40</sup> Copiem el fragment de la visita on consta aquest inventari: "Insuper vero die VIII mensis iulii visitavit chorum ecclesie majoris ville Cervarie et reperit ibi libros sequentes hic subscriptos: primo reperit *responsorium dominicale historiale boni*. Item *unum antifoner storial e dominical duplicatum*. Item *oficier dominical et storial*. Item *legender dominical et storial duplicatum*. Item *una consuetat anticha*. Item *VI salteria*. Item *reperit unum breviarium ligatum cum cathena*. Item *aliud breviarium parvum usum monachorum nigrorum*. Item *unum proser et tres libros de cant d orgue*. Item *reperit non nullos libros relictos ecclesie per Petrum Oromir presbiterum, videlicet sequentes: primo unum decret. Item Magister Sentenciarum. Item flores sactorum. Item istories scolastigas. Item una postilla super primum sentenciarum. Item sumam decreti et speculum ecclesie. Item elucidarium. Item unes decretals. Item una aurora metrificada. Omnes isti sunt in restallo*.

Ordinavit reverendus Dominus Episcopus quod circumquaque en los phirostols nous ponantur libri ligati cum cathenis hinc ad festum Omnium Sanctorum, et hoc sub pena excomunionis. Sentencia fuit lata." JUNYENT, "Visites pastorals ...", pàg. 244.

<sup>41</sup> La dada, alhora, mostra que també als convents era habitual la figura del mestre de cant com un càrrec més entre els frares del convent; els frares, igual que els capellans, havien d'aprendre, doncs, a cantar i devien cantar a les misses celebrades als propis convents.

sous a Gordiola, llibreter, per haver enquadernat el llibre de les proses (un proser). I la despesa més important del Consell és la de l'any 1639, en què despèn deu lliures en fer enquadernar els llibres del cor.<sup>42</sup>

Quant a les despeses del Consell en pagar un mestre de cant, són força tardanes, perquè sembla que en un primer moment era un ofici estrictament eclesiàstic i per tant sense contribució del Consell, o bé mig confós amb el d'organista i, per tant, pagat llavors sota aquest altre títol. Sembla que és cap a mitjan segle XVI que es van destriant més netament els dos càrrecs o oficis.

Repasant les dades que n'hem trobat, veiem que, l'any 1453, al consell de seixantena celebrat el vint-i-sis de març, mossèn Bernat Ponç, prevere, representant de la Comunitat de preveres, els insta a cercar organista i mestre de cant per a l'església parroquial. El Consell delegà en els paers la missió de cercar "mestre d'òrguens e de cant" perquè és "gran decoració de la sglésia, laor e glòria de Nostre Senyor Déu"; sembla, doncs, que el càrrec és contemplat alhora en els dos aspectes.<sup>43</sup>

El 1527, el Consell ha fet venir a Cervera mossèn Lluís Ferrer per afinar els orgues i, a més a més, tracten amb ell per aconductar-lo com a organista, puix que saben que és també mestre de cant i "també serà gran utilitat d'ells axí per aprendre de cant com encara en fer molt millor los officis a causa de bé sonar los dits orgues." Encara, l'any 1552, en la paga de vint lliures de pensió a Lluís Ferrer, consta que és pels oficis de mestre de cant i organista. I el 1555, tot i continuar d'organista Lluís Ferrer, veiem que, al consell celebrat el dos de desembre, plantegen que la Comunitat de preveres vol aconduir un prevere que ha vingut a la vila i que és mestre de cant, i per aquesta raó demana algun ajut al Consell; el Consell, però, pretereix la decisió sobre aquesta ajuda, de moment. Encara, el 1563, consta en el pagament fet a Lluís Ferrer, que li és fet com a organista i mestre de cant.<sup>44</sup>

El 1568, consta una despesa de dotze sous a Joan Donat Papió pels cantors que han cantat a cant d'orgue a la missa major, a les funeràries del príncep

<sup>42</sup> AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1639, f. 28v.

<sup>43</sup> Vegeu AHCC, FM, *Llibre de consells*, 1453, f. 17v.

<sup>44</sup> Però paral·lelament trobem com al consell del vint-i-cinc d'abril de 1563, la Comunitat de preveres decideix aconduir com a cantor i mestre de cant el jove Gabriel Costa i pagar-li un ducat cada mes (vegeu l'annex documental, document núm. 45).

Carles (funeràries en què el Consell féu moltes més despeses, la més important de catorze lliures i vuit sous a Joan Restoll, apotecari, per antorxes i candeles). I poc després, per les funeràries de la reina, hi ha despeses més importants, entre altres també despeses als cantors; en aquest cas, es precisa la vinguda dels cantors de Tàrraga, que han vingut a cantar a cant d'orgue i cobren vint-i-quatre sous. Aquests pagaments puntuals als cantors propis o forasters per alguna celebració destacada s'aniran repetint tot sovint.

També és curiosa la dada del consell celebrat el vint-i-tres de gener de 1572, en què ens assabentem que un nen cantor s'està a casa de mossèn Valls, però que demana més del que té assignat i per això ho proposen al Consell, perquè hi ajudi; el Consell remet la decisió als oficials.

Més interessant encara és la decisió, presa al consell del vint-i-nou de setembre de 1572, d'ajudar la Comunitat en el pagament de mestre de cant amb deu lliures anyals. L'any següent, trobem mossèn Miquel Quintana en el càrrec, tot i que no acaba l'any; el substitueix mossèn Joan Urgell. Alhora que veiem pagar aquest ajut anyal de deu lliures al mestre de cant, el Consell també paga tres lliures l'any a Jaume Batum, cantor de l'església. El 1584, el mestre de cant és mossèn Joan Coll, i continua en el càrrec l'any 1587.

Seguim trobant, de part del Consell, pagaments a cantors, com el de cinc lliures a fra Josep Castanellas, OSA, pel temps que ha cantat a l'església major, l'any 1650. I en aquests anys trobem també un pagament de catorze lliures anyals al mestre de cant, en una paga de sis lliures i una de vuit lliures; ho comprovem els anys 1651 i 1652 en els pagaments fets a mossèn Andreu Verdeguer, mestre de cant, la primera paga donada el vint de setembre i la segona el catorze de desembre.

Pocs anys després, el 1657, trobem precisat als pagaments que el sou anyal que paga el Consell a mossèn Andreu Verdeguer, mestre de cant, és de vint lliures. Alhora, però, des de 1659, fa també d'organista. Continuen èpoques dels dos càrrecs junts o separats.

On trobem més clarament indicada la necessitat, en determinats anys, de tenir mestre de cant és en el seguiment dels consells de la Comunitat de preveres. Al segle XVI, sovint trobem tractat el tema, i en uns termes força similars. Ha arribat a la vila un mestre de cant i un prevere proposa a la Comunitat la necessitat d'acondectar-lo per un temps perquè ensinistri de cant els preveres i els escolans.

Els anys 1534 i 1541 decideixen aconduir-lo per mig any,<sup>45</sup> donar-li tres o quatre lliures i que no pugui cobrar més de quatre sous mensuals de cada prevere que vulgui aprendre de cant o en tingui necessitat.<sup>46</sup> L'any 1543, en què ha vingut un mestre de cant que ha estat força temps a Santa Coloma (de Queralt), decideixen aconduir-lo per un any sencer, per sis lliures, tot recordant l'obligació que tindrà "que la hora que se cantarà la missa major y les vespres assiste en lo chor per ajudar a cantar."<sup>47</sup>

Tornen a veure la necessitat d'aconduir un mestre de cant per mig any a l'abril de l'any 1547, però ara sembla que hi hagi problema de fer que els preveres assisteixin als assaigs i paguin allò corresponent. Per aquesta raó trobem una doble decisió encarada a assegurar en endavant el millorament de la capella de cant: l'una, que els preveres que no vulguin anar-hi han de fer-hi anar un nebot o familiar pagant ells. I l'altra decisió és presa en un consell posterior, celebrat el trenta de setembre, en el qual resolen que els preveres que, en endavant, entrin als guanyos de la Comunitat, hagin de ser examinats de cant i que no siguin admesos fins que "sufficientment sàpien de cant", i això perquè "sie servada la ordinació antiga que stà escrita en la post del cor."<sup>48</sup>

La comparança amb altres indrets estimula també les ganes de millorament. Així, al novembre de 1550, és mossèn Romeu qui exposa al Capítol que ha estat a Balaguer i ha vist el gran concert que tenen, perquè tenen un mestre de cant amb quatre minyons per servir la capella. Trobant-se ells en l'avinentsa de tenir mestre de cant, resolen pagar-li tres lliures pel servei a la capella del Sant Misteri i tres més per servir el cor. I dos anys després, al consell celebrat el vint-i-set de maig, es proposen si podran mantenir un fadrí que té bona veu i viu a casa del veguer, com a escolà de la capella del Sant Misteri; la resolució és que mirin si podran mantenir-lo i que ho facin si poden.

<sup>45</sup> Per al 1534, ho trobem tractat al consell celebrat el divuit de maig, en què mossèn Jaume Junyent, procurador de la Comunitat, els exposa que "ací és aribat un mestre de cant; com tots haveu vist y ohit, par bon artiste; y perquè par ací ha molt jovent tenen neessitat de apendre y perquè lo cor sia millor servit, vistes les ganes té de aturar ací", els proposa d'aconduir-lo i determinen de fer-ho per mig any i amb salari de tres o quatre lliures (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1510-1537, f. 229r). Per al 1541, ho tracten al consell celebrat el dinou d'agost, informen que ha vingut un mestre de cant i determinen aconduir-lo per mig any tot pagant-li tres lliures (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 49r).

<sup>46</sup> Són tractes similars, en el sistema usat, als que aplicava el Consell al mestre d'escola.

<sup>47</sup> AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 74v.

<sup>48</sup> AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1537-1560, f. 176v.

L'any 1556, al consell celebrat a l'octubre, veiem que exposen la petició del mestre de cant que li augmentin el salari per poder continuar servint-los. Decideixen que li donaran trenta lliures l'any i que els procuradors i priors, amb quatre o cinc preveres més antics, decidiran quins preveres han d'aprendre de cant perquè ho necessiten. És, doncs, la primera vegada que s'aprecia una continuïtat més enllà del mig any o l'any d'aprenentatge cada tant. Al desembre de 1557, però, li succeí una desgràcia.<sup>49</sup> L'any 1559, trobem ja la Comunitat repartint tall per a la contractació d'un altre mestre de cant.<sup>50</sup>

El 1563, és el jove Gabriel Costa, tible i que ja està ensinistrant algun prevere i algun estudiant, qui volen assegurar com a mestre de cant. Ho tracten al consell celebrat el vint-i-cinc d'abril i fan referència a la necessitat que tenen d'un mestre de cant, puix que la venerable Comunitat i confraria (de Sant Nicolau, dels preveres) té introduït el privilegi que no admetran cap nou prevere a les cotidianes, tant de morts com de caritat de confraria, si no passa l'examen de cantar a cant pla. Decideixen aconduir-lo amb el salari d'un ducat cada mes.

El 1566, és un mestre de cant castellà qui els proposa quedar-se un any, i accepten pagar-li el sou habitual de trenta lliures l'any, per mesades, com havien fet amb l'anterior.<sup>51</sup>

El 1569, és novament un mestre de cant de Santa Coloma qui vol quedar-se de mestre de cant a Cervera. Ho proposen els preveres joves, que tenen necessitat d'aprendre de cant, i el mestre accepta venir un trimestre (de mitjan març a Sant Joan) si li paguen de deu a dotze ducats. Accepten que vingui i manen fer el tall acostumat entre els preveres per recollir els diners del salari.<sup>52</sup> A l'octubre del mateix any ha vingut a la vila mossèn Antoni Marxes, mestre de cant, i

<sup>49</sup> Ho tracten al consell celebrat el divuit de desembre, en què el procurador exposa "ja saben vostres reverencies la desgratia ha seguida al reverent mestre de cant, tindrà necessitat se miràs per ell", i determinen "per la major part que fos mirat per ell y ab tal modo que primer sie gastat que ell tendrà, en après que la venerable Comunitat mire per ell; és ver vol dit consell y promenia que no y vayge sinó sols un barber." (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1538-1560, f. 300v).

<sup>50</sup> Vegeu el text del repartiment del tall entre els preveres a l'annex documental.

<sup>51</sup> Al consell celebrat el quatre de novembre de 1566, el mestre de cant, que feia quatre o cinc dies que era a la vila, els demanà que "si les pareciere bien mi abilidad y servicio, yo quedaré aquí para hun anyo, dándome de partido lo que a sus reverencias les pareciere. E assí les suplico que me den respuesta de presto, porque si no tengo de quedar yrme a mi tierra antes que no venga el frio." I la Comunitat de preveres decidí aconduir-lo per un any i pagar-li trenta lliures per mesades, set lliures de la bossa comuna i la resta en tres talls entre els preveres (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1561-1609, f. 121r).

<sup>52</sup> AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1561-1609, f. 150r i v.

ofereix quedar-se a servir si la Comunitat li dóna cinquanta lliures l'any. La decisió que pren la Comunitat és acceptar-lo a les porcions de les misses com la resta de confreres, de manera que si hi assisteix durant l'any guanyarà per aquesta part entre vint-i-cinc i trenta lliures. I que les altres vint-i-cinc les hi pagaran per terces en base a l'ajut que promet donar la vila; i el que faltará, ho treuran per tall. A la banda de les obligacions, posen que haurà d'ensenyar a cantar de franc.<sup>53</sup>

El 1572, al consell del vint-i-dos de setembre, és un altre mestre de cant de Tàrraga (mossèn Miquel Quintana) qui proposa a la Comunitat de preveres de quedar-se a fer de mestre de cant per cinquanta lliures anyals; determinaren capitular amb ell segons han acostumat fer amb altres.<sup>54</sup>

Al consell del deu de desembre de 1590 resolen aconseguir mossèn Jaume Gistau, el mestre de cant que han llogat per les passades festivitats de la Immaculada Concepció, vista l'habilitat que té; fixen amb detall les obligacions (dues lliçons diàries de cant pla i de cant d'orgue, i que pugui cobrar per lliçons particulars) i resolen pagar-li quaranta lliures anyals. Alhora, fan referència al fet que ha d'ensenyar també de cant als tres "minyons escolans del Sant Misteri", és a dir, la petita capella de cant d'escolans que ja és relativament fixa.

És interessant també el text del consell celebrat el vint-i-vuit de desembre de 1621, en què el mestre de cant, mossèn Joan Piulats, es queixa del poc seriosos que són els exàmens de cant per als nous beneficiats i que per això se'n ressent el cor de l'església; demana a la Comunitat de preveres que en endavant siguin més rigorosos i només aprovin si el nou beneficiat sap "ben solfar y ben verbar", i que se'ls faci cantar introits, al·leluians, graduals, ofertoris,

<sup>53</sup> Poca estada degué fer a Cervera, si acceptà els tractes, puix que el trobem de manera bastant continuada com a mestre de cant i organista a Tàrraga entre 1560 i 1571 (Miró, "Música i església ...", pàg. 177).

<sup>54</sup> Així, mossèn Toni Esteve proposà: "Senyors de molta reverentia, así és un mestre de cant està a Tàrraga y vol-se'n anar de alí, que no y vol star més de aquest mes perquè no està content de star alí per molts respectes, y serie content de star así y ab molt bona acomodiat, si a vostres reverenties aprà. Ya y à así molts que.l conexen y també los de més de vostres reverenties, y que té molta abilitat y està molt content de aquesta Comunitat y és content de star así per sinquanta liures de partit y ab altra part ne pot guanyar més, y per veure lo bon tracte de totom se acomode así ab les sinquanta liures." I determinaren capitular amb ell i pagar-li les cinquanta lliures per terces (AHCC, FCP, *Llibre de consells, 1561-1609*, ff. 204v i 205r). Per a la identificació d'aquest mestre de cant amb mossèn Miquel Quintana vegeu Miró, "Música i església ...", pàgs. 156 (any 1572), i 177.

postcomunions, antífones de salms i entonar els salms, cantar antífones de cànctics i entonar els cànctics, i entonar glòries i credos, i cantar responsos de matines.<sup>55</sup> La Comunitat acceptà que en endavant serien més rigorosos i probablement fou de resultes d'aquesta decisió que s'establí una normativa més rigorosa per a l'examen de cant, normativa que és transcrita sense data a l'inici del llibre de consells de la Comunitat de preveres dels anys 1646-1716. Aquesta normativa fou variada el 1662, però des del 1676 s'hi retornà i es mantingué.<sup>56</sup>

Els noms de mestres de cant que hem trobat són Lluís Ferrer (organista i, ocasionalment, mestre de cant, des de 1552), Gabriel Costa (1563), mestre Antoni Marxes (1569; potser prevere), mossèn Pau Ladoner (1570, prevere i domer),<sup>57</sup> mossèn Miquel Quintana (1572-1573), Joan Urgell (1573, últim trimestre), mossèn Francesc Joan Esteve (1579), mossèn Joan Coll, prevere (1583-1584, 1587, 1590), mossèn Jaume Gistau (1591), mossèn Maurici Casanoves, prevere (1612, organista i, ocasionalment, mestre de cant), mossèn Joan Piulats (1619-1621, ...), mossèn Andreu Verdeguer (1651, organista i, sovint, mestre de cant), mossèn Joan Castanyer, prevere (1660),<sup>58</sup> mossèn Sebastià Busquets, prevere (1678 i ss., organista i mestre de cant), mossèn Lluís Torres, prevere (1682-1683), mossèn Domingo Castanyer (1696, organista i, ocasionalment, mestre de cant), mossèn Josep Puig, clergue i després prevere (des de 1711, mestre de capella).

Tot i la necessitat, ara, cada pocs anys de tenir un bon mestre de cant per a l'aprenentatge de les noves generacions de preveres i d'escolans, no hi ha encara un compromís continuat, ni de part de la Comunitat ni de part del Consell, durant el segle XVI.

També hem vist com l'interès a consolidar una bona capella d'escolans cantors xoca amb els problemes de mantenir algun bon escolà cantor quan

<sup>55</sup> Hem transcrit el text a l'annex documental.

<sup>56</sup> És el document sense data [circa 1646] que transcrivim a l'annex documental. Li hem posat la data de 1646 per trobar-se a l'inici del llibre, però aquesta seria la data aproximada de la còpia. El document originari devia ser, probablement, el de 1621; i és la mateixa normativa que apareix referenciada al consell del dotze d'octubre de 1637, en què fan referència a "lla ordinació feta lo dia dels Sants Innocents del any 1622" (en còmput eclesiàstic, compten l'any següent a partir del dia de Nadal, 25 de desembre).

<sup>57</sup> AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1561-1609, f. 169r.

<sup>58</sup> Ho serà per poc temps, perquè a insistència del bisbe tornen el càrrec a mossèn Andreu Verdeguer, que també era l'organista. Trobem tractades les insistències del bisbe als consells dels dies nou i quinze d'agost (AHCC, FCP, *Llibre de consells*, 1646-1716, f. 95bis v).



l'aconsegueixen però no és de la vila i li han de fer la vida.<sup>59</sup>

Justament perquè el manteniment d'un mestre de cant de manera continuada no es veu tan necessari com el de l'organista, en aquest cas sí que hem trobat major mobilitat, i en concret, mobilitat per aquests entorns. Entre els mestres de cant que són llogats a Cervera hem comprovat més d'una vegada que procedeixen de Santa Coloma de Queralt (dades dels anys 1543 i 1569) o de Tàrraga (els anys 1569 –sense que consti l'aconductament- i 1572). En el cas de mossèn Sebastià Busquets, prevere de Montblanc, sabem que va guanyar el concurs oposició per a la plaça d'organista i de mestre de capella el 1678, i que vingué de Barbastre, on havia exercit fins aleshores de mestre de capella.

Així mateix, és interessant constatar que mentre el manteniment d'organista es veu sobretot com una obligació del Consell, el manteniment de mestre de cant té més interès per als preveres, especialment des que a mitjan segle XVI determinessin que els preveres que volien entrar a la confraria s'havien d'examinar de cant. Per això els preveres donen en algun cas ajut per a l'orgue o per a l'organista, però són contraris a admetre obligacions en el salari habitual de l'organista; i a la inversa, sí que es carreguen talls pel pagament de salari al mestre de cant, alhora que han de fer pagaments personals pel mestratge els preveres que hi van per ensinistrar-se en cantar. En aquest segon cas, veiem poca implicació del Consell, i també és en casos concrets i sense continuïtat que accepta fer algun ajut. Sovint, és afegint-hi el càrrec al mateix organista, que veiem que tracta de solucionar-ho.

Un avenç important en l'intent de solució el trobem l'any 1581, quan uns i altres proven de convertir el benefici de Santa Tecla en benefici del mestre de cant per poder-li assegurar uns ingressos (en el cas que fos prevere), com abans havien convertit el benefici de Sant Jeroni en benefici de l'orgue. És clar que en un i altre cas la solució només era efectiva si l'ofici coincidia en un prevere; el problema devia ser similar arreu, i aquesta és una raó, probablement, que cada vegada sigui més freqüent que organista i mestre de cant siguin, alhora o com a ofici principal, preveres. Altrament, els era ben difícil de cobrar prou per mantenir-se, a no ser que anessin a parar a les grans urbs.

<sup>59</sup> Per exemple, el 1552, al consell celebrat el vint-i-set de maig, la Comunitat de preveres es planteja si podran fer que l'escolà que viu a casa del veguer, "lo qual sab molt bé de cant y té bona veu", pot servir la capella del Sant Misteri; i resolen que els priors mirin si es podrà mantenir amb les caritats que es recullen (AHCC, FCP, *Llibre de consells, 1538-1560*, f. 248v).

Als textos dels consells de la Comunitat de preveres de la segona meitat del segle XVII veiem que al costat del mestre de capella hi ha format un petit grup de preveres cantors com a capella de preveres, complementària de la capella d'escolans i distingida així de la resta de la Comunitat de preveres, els quals teòricament també havien de saber tots de cant i havien de cantar als oficis.

### 5. *Altres músics*

Hi ha de vegades pagues ocasionals a determinats músics que han sonat a l'església en alguna festivitat important, com hi ha pagues també d'aquest tipus a algun cantor destacat.

Del primer tipus, podem adduir el fet que, l'any 1525, paguen dos trompetes que tocaren a l'església major en la festivitat de la Concepció de la Verge Maria, a l'ofici i a la missa major.

El músic complementari a l'organista, en alguns anys, serà, el baixó. En el període en què fa d'organista mossèn Maurici Casanoves, prevere, trobem alguns anys el pagament de deu lliures anyals al seu germà, mossèn Esteve Casanoves, també prevere, per tocar el baixó. En concret n'hem recollit els pagaments per als anys 1601, 1603, 1604, 1610 i 1611. El 1619, sabem que elegeixen com a nou baixó l'estudiant mossèn Antoni Joan Torres; no degué mantenir-s'hi gaires anys, perquè al consell de la Comunitat de preveres celebrat el trenta de gener de 1623, exposen que falta un baixó i determinen que sigui aconduït mossèn Esteve Casanoves.<sup>60</sup>

L'any 1651, els obrers de l'església compren un baixó al nebot del Cardenyes, de Solsona, per divuit lliures. En endavant no trobem el pagament específic al músic del baixó, sinó pagaments globals als músics (a la cobla o grup).

Quant al coneixement d'aquests grups de músics, colles o cobles, només en pocs casos s'especifica tots els membres del grup. El 1619, es concreta un grup de quatre músics, Macià Loret, Valentí Camorera, Gabriel Vilaseca i Antoni Puiggròs; i l'any 1764, un grup de cinc com a músics de la ciutat, que són Jaume Rovira, Joan Baptista Clusa, Francisco Xapel major, Pere Pi, Francisco

<sup>60</sup> Mossèn Antoni Joan Torres passaria poc després a Tàrraga, puix que hi consta fent de mestre de cant entre els anys 1625 i 1632 (MIRÓ, "Música i església ...", pàg. 178).

Xapel menor i Manuel Planes. Però el més freqüent és que tan sols aparegui la denominació d'un i l'afegit "i companys". Són: Cristòfol Soler i companys (1616, 1620), Pere Morera i companys (1617, 1618, 1621-1623), Jeroni Marigó i companys (1636-1641), Domingo Forto i companys (1691-1727), Jaume Rovira i companys (1696), Pau Granell i companys (1702), Francesc Meroles i companys (1704), Ramon Gual i socis (1731), etc.<sup>61</sup>

El grup de major durada fou el de Domingo Forto i companys, considerats els músics de la vila/ ciutat, i els fou habitual un pagament d'unes seixanta lliures per part del Consell per l'assistència a les principals festes religioses de l'any,<sup>62</sup> a banda d'altres pagaments addicionals per festes extraordinàries. L'any 1687, sabem que els components del grup de Domingo Forto eren, a més d'ell, Agustí Codina, Jaume Rovira i Francisco Gual. Al grup de Ramon Gual, el 1731, designats també com els músics de la ciutat, consta que el pagament és de noranta lliures l'any.<sup>63</sup>

Amb l'Ajuntament borbònic, a l'únic músic a qui trobem algun any pagament individualitzat és al músic violinista, per funcions per la ciutat, sense majors precisions. I això és ja a la segona meitat del segle XVIII, període que depassa el de les nostres consideracions.

## 6. Campaners

A finals del segle XIV trobem la denominació de senys i sonadors dels senys; el Consell de la vila té a càrrec el pagament als sonadors dels senys del cloquer de Nostra Dona Santa Maria, cloquer major o cloquer de l'església parroquial. Alhora són sonadors i sagristans, i acostumen a ser dos.

El 1395 consta que Joan dez Puig, sagristà, cobra nou lliures i divuit sous per terça per "sonar los seyns a totes les ores, a missa, al seyn del ladre, al seyn del dia, e de la oració, e per tenir los seyns en condret de fferramenta e sogues."

<sup>61</sup> Vam recollir i comentar aquestes dades en un treball anterior (Ramon Miró, "Joglars i músics a Cervera del segle XIV a mitjan XVIII", a *Miscel·lània Cerverina*, núm. 13 (Cervera, 1999), pàgs. 29-95).

<sup>62</sup> Recordem que les festes religioses principals per què són llogats eren: la festa del Sant Misteri, Carnestoltes, Corpus i tota la vuitada, els tercers diumenges de mes, la Concepció de la Verge i Nadal.

<sup>63</sup> AHCC, FM, *Llibre de clavaría*, 1731, f. 11v.

Els anys 1425-1426 fan fer quatre senys nous pel cloquer, i paguen en diversos pagaments un total de set-centes cinquanta-sis lliures, cinc sous i quatre diners (global especificat en el pagament del 22.11.1426).

Des de mitjan segle XV ja va predominant la designació de campanes i campaner, tot i que encara van sortint de tant en tant les altres denominacions antigues de senys i cloquer. Al 1462, el sou de sagristà o campaner és de vint-i-dues lliures anyals, i concreten que és per sonar les hores diürnes i nocturnes. Baixa a vint lliures el 1469, i a divuit lliures el 1474 i el 1476; al 1473, hi trobem afegit el càrrec de pregoner públic (fer les crides a so de trompeta), amb un salari addicional de sis lliures.

Cap a finals del segle XV hi ha una novetat important, la construcció del rellotge de les hores. Entre 1489 i 1492 hi ha una sèrie de despeses per aquesta raó;<sup>64</sup> les més importants són a Jaume Ferrer, rellotger de Barcelona, pel rellotge que ha fet per a la vila. El campaner Antoni Armengou cobra sis lliures terça durant l'any 1490 per tocar les campanes i regir i governar el rellotge.

El salari del campaner es fixa el 1492 en vint lliures anyals, en quatre terces (cinc lliures per trimestre). Precisen en els pagaments que és per regir les campanes i el rellotge. Hi ha anys en què consten dos campaners i anys en què només en consta un, però el sou global de l'ofici és de vint lliures i, per tant, en el cas de dos campaners devien repartir-se la feina i el sou.

El 1526 s'ha aplicat ja una reducció de sous municipals que comporta, en el cas del campaner, que passi a cobrar quinze lliures anyals, en quatre terces de tres lliures i quinze sous. Al 1542 i probablement abans, s'ha tornat a una situació similar a l'anterior; cobra vint-i-una lliures anyals; el salari per terça és de cinc lliures sis sous i algun diner, els anys següents.

Al 1622 tornem a trobar la reducció a setze lliures anyals, a raó de quatre lliures per terça; salari que es manté almenys fins al 1668.

El 1670 es retorna a les vint lliures anyals, a raó de cinc lliures per terça, i es manté fins avançat el segle XVIII. Hi ha, però, una colla de pagaments afegits

<sup>64</sup> Les decisions per a la construcció apareixen ja al 1489 (al consell del setze de febrer, la Comunitat de preveres decidia ajudar el Consell municipal en la despesa). Vegeu Josep M. LLOBET, "Aconduiment d'Antoni Mulet, rellotger de Valls, com a responsable vitalici de la bona marxa del rellotge del campanar major de Cervera (1510)", a *Actes de la XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya*, Valls, 1989, pàgs. 111-116, les pàgines 111-112.

per altres petits serveis que aconpleix també el campaner; així, per exemple, l'any 1732, trobem que el campaner Pere Rialp cobra sis lliures per tenir cura del rellotge, cinc lliures de salari anyal de comunir bromes, tres lliures del salari anyal de tocar les oracions al matí i al migdia i dues lliures de tocar al jubileu de les quaranta hores. A més a més, en la feina de comunir bromes trobem que cobra també cinc lliures Ignasi Torner, botiguer; el 1734, és Joan Prats, clergue, qui se n'encarrega amb el campaner.

I encara, en dies de festes assenyalades, especialment per Corpus, i també en festes excepcionals, el campaner rep suplement de sou per pagar els ajudants a avançar les campanes i la seva feina afegida.

Els campaners amb una certa continuïtat són:

Joan dez Puig, sagristà (1395-1408)

Miquel Comalada, sagristà (1462, 1472-1481, 1494-1495)

Francesc Pla (1466-1471)

Antoni Armengou (1485-1494)

Bernat Armengou (1497-1508, 1513-1527)

Jaume Vilar (1533-1536, 1544)

Jaume Robió (1551-1563, 1571, 1574, 1578, 1581)

Joan Giscafré (1564-1571)

Jaume Mall (1585-1616)

Joan Meroles (1621-1623 i 1636-1668)

Jeroni Farran (1624-1634)

Francisco Meroles (1674-1710)

Pere Rialp (1711-1735)

Agustí Meroles (1746 i ss.)

En ells apreciem algunes continuïtats familiars, com és el cas dels Armengou, i, sobretot, dels Meroles. En aquest últim cas, sabem que Joan Meroles féu de campaner fins a la seva mort, i els dos anys següents (1669 i 1670) continuà en l'ofici la seva viuda, Maciana Meroles. És ben probable que el Francisco Meroles que trobem de campaner des de 1674 fos llur fill, que ja hauria crescut prou per exercir-ne l'ofici.

I algun cas de forta tensió entre campaner i Consell, com el que passa amb

el campaner Bernat Armengou el 1509, en què acaben força malament i cercant campaner nou a Balaguer, Bartomeu Gabriel, de Palo, que en farà juntament amb el seu soci mossèn Joan Paneres, prevere balaguerí. Al contracte amb el nou campaner, signat l'u de juny de 1509, consta que cobrarà divuit lliures per terces i que hi ha les obligacions de tocar hores diürnes i nocturnes, als oficis (matines, missa, vespres i completa) i altres coses acostumades. I li prometen també els altres guanys habituals per altres tocs o senyals.<sup>65</sup>

El 1513, però, torna a ser conduït l'antic campaner Bernat Armengou i en continuarà essent almenys fins al 1527.

De tant en tant trobem les despeses en adobs al rellotge, però també serà freqüent que facin capitulació amb algun rellotger o serraller perquè tingui cura del manteniment del rellotge durant tot l'any. El primer any conegut serà el 1510, amb la capitulació feta entre el Consell i Antoni Mulet, rellotger de Valls, per vint-i-quatre sous anyals.<sup>66</sup> El 1595, fan capitulació amb el pedrenyaler cerverí mestre Pere Clos, per cinc lliures anyals; el 1601, és amb el rellotger Nicolau Vilamur i per la mateixa quantitat; el 1616, amb mestre Gabriel Rossines, rellotger i serraller de Santa Coloma de Queralt, també per cinc lliures anyals. I el 1618, és amb mestre Benet Soler, pedrenyaler de Cervera, per la mateixa quantitat.

A la segona meitat del segle XVII, el salari d'aconduïment s'ha reduït a quatre lliures, i el cobren: Isidro Perera (1669); Francesc Argullol, rellotger (1699); Josep Isach, serraller (1700-1708). Entre 1709 i 1734, tornem a trobar que el salari és pagat als campaners, i cap a mitjan segle XVIII tornen a ser els serrallers, però ara el salari ha augmentat fins a quinze lliures l'any. En tindran cura: Magí Alsina (1747, 1748), Domingo Alsina (1751).

## 7. Cloenda

Globalment podem apreciar una clara gradació en la conformació del gust musical, gradació que va unida de manera substancial a l'evolució que va de la necessitat al luxe, o, més precisament, d'uns graus de necessitat propis encara

<sup>65</sup> AHCC, FM, *Recorts i crides*, 1508/9-1513, ff. 15v i 16r.

<sup>66</sup> Text de la capitulació publicat a LLOBER, "Aconduïment...", pàgs. 115-116. Consta que el pagament municipal a Antoni Mulet, a qui havien aconduït de per vida, dura encara el 1517.

d'una societat poc complexa, que ateny amb dificultat a la satisfacció de les necessitats primàries, als d'una societat força més complexa, encara que continuï amb l'agricultura i el comerç com a activitats més caracteritzadores. Hom aprèn a apreciar, en un primer moment, la bellesa de sons que els són necessaris per a la distribució del temps i de les activitats quotidianes; és molt significatiu que, a mitjan segle XIV, amb motiu d'haver fet fer un nou seny major per al campanar i que la gent "hagués gran plaser e bon sabor com lo hoyon sonar", el Consell es carregui amb pagues addicionals als sagristans campaners perquè el facin sonar tots els dies de fira, cada any. La introducció de rellotge mecànic en el segle XV descarregarà de part de feina i de sou els campaners, alhora que caldrà que algun rellotger de fora vila o bon serraller cerverí, o fins i tot el propi campaner, en tingui cura.

A inicis del segle XV introdueixen els orgues a l'església parroquial de Santa Maria i van assumint la necessitat de pagar un bon organista, fins aconseguir un cert equilibri que durarà més d'un segle, entre els sous assignats del Consell i de la Comunitat de preveres i, cas que sigui prevore —que ja serà l'habitual—, l'assignació d'un benefici adscrit a l'orgue, el benefici de Sant Jeroni.

Paral·lelament van augmentant la qualitat dels cants religiosos; major atenció a la realització de la missa de l'alba i a la competència dels escolans cantors; major professionalitat també en el cor dels preveres. Assolir un bon cor d'escolans cantors és un llarg procés que només de manera discontinua trobem aconseguit; alhora, la competència cantora dels preveres és assegurada a partir de l'any 1547, en què els preveres resolen en capítol que els preveres entrants hauran de ser examinats de cant abans d'entrar als guanyos de la Comunitat. A temporades, o assumint-ne a costes pròpies el manteniment per més d'una anyada, trobem un gran interès de la Comunitat de preveres a tenir bon mestre de cant. Aquí també la situació ideal serà quan coincideixi el càrrec en un prevore, que pot entrar així a les distribucions ordinàries i percebre pel càrrec de mestre de cant només un complement. Trobem una colla de provatures diverses per mantenir algú en l'ofici: associar el càrrec al d'organista, fer talls entre els membres de la Comunitat de preveres per recollir els diners que li han de pagar de salari, donar-li dret a cobrar dels alumnes (especialment escolans, clergues i preveres joves), demanar ajuts al Consell municipal, associar el càrrec a un altre benefici. I tot sovint, més d'un d'aquests procediments alhora.

A finals del segle XVII, amb l'avenença de Consell i Comunitat de preveres d'unir organista i mestre de capella en un sol càrrec i de decidir-ne la persona

idònia per oposició, augmenta qualitativament l'exigència de professionalització.

Quant als músics, si bé els típics joglars i ministrils només ocasionalment els veiem entrar a sonar a l'església, sí que participaven totalment de les manifestacions religioses generades cap a l'exterior, amb la processó de Corpus com a acte més important. En el pas del grup -variable- de ministrils/joglars a la cobla o colla de músics, trobem també la introducció plena a l'interior de l'església perquè sonin a les funcions més importants, amb càrrec al Consell; el canvi es produeix durant el segle XVII i al segle XVIII ja trobem una situació força estable i rica, quant a qualitat i varietat musical a l'interior de l'església. En l'endemig trobem algun músic ocasional per a l'acompanyament de l'orgue, el músic de baixó.

Caldria un examen i una valoració dels fons musicals conservats per poder graduar la complexitat de les composicions musicals i comprovar si a més dels repertoris de consuetud procedents d'altres centres més importants, hi havia creació pròpia, tot i que no la trobem exigida a nivell de capítols. Al segle XVIII, aquesta producció pròpia, del mestre de cant o de l'organista, es pot ja assegurar perquè amb la impremta s'editaren lletres de composicions creades *ad hoc* i per a circumstàncies excepcionals, o també per a les celebracions religioses de joia (com els típics villancets). La catalogació i l'apreciació qualitativa dels fons existents és una feina que caldria que fes algun bon musicòleg.